

PRIZADEVANJE SLOVENCEV V ITALIJI ZA MEDNARODNO PRIZNANJE SLOVENIJE

ENDEAVOURS OF SLOVENES LIVING IN ITALY FOR THE INTERNATIONAL RECOGNITION OF SLOVENIA

Despite certain hesitations of some Slovenes – for different reasons existentially tied to SFRJ - the response of Slovene minority in Italy and its two umbrella organizations, Slovene Cultural and Economic Association (SKGZ) and Slovene Community (SSk), after the military intervention of the Yugoslav army in Slovenia was unified; both signed appeals to the highest officials of the Italian state to recognize the independence of the Republic of Slovenia, a special headquarters of Slovenes in Italy was formed with the purpose of helping Slovenia, and all the chief organizations took part at the two major protest manifestations in Trieste and Gorizia. A lot was done in the spheres of media and finance, even joint activities with the Slovene minorities in Austria and Hungary were organized. Also important were the connections of the Slovene minority community with members of other minorities in Italy, as well as contacts with politicians at regional level. Provincial Committee of the World Slovene Congress for Friuli - Venezia Giulia took part at the constitutional session of the Slovene congress in Ljubljana, presided by Bojan Brezigar, a Slovenian living in Trieste. All these activities contributed to the recognition of Slovenia by the Republic of Italy on January 15, 1992..

Keywords: independence of Slovenia, international recognition, Italy, Slovene minority, SKGZ, SS

Kljub različnim pomislekom pri nekaterih Slovencih, ki so bili iz različnih razlogov interesno povezani z obstojem SFRJ, je bil nastop slovenske manjšine v Italiji in obeh njenih osrednjih organizacij, Slovenske kulturnogospodarske zveze (SKGZ) in Slovenske skupnosti (SSk) po vojaškem posegu jugoslovanske armade v Sloveniji dokaj poenoten; obe osrednji organizaciji sta bili podpisnici apelov na najvišje predstavnike italijanske države, naj prizna samostojnost Republike Slovenije, ustanovljen je bil Krizni štab Slovencev v Italiji za pomoč Sloveniji s sedežem na SKGZ, na obeh velikih protestnih manifestacijah v Trstu in Gorici so sodelovale vse poglavitne organizacije. V podporo slovenski osamosvojitvi je bilo veliko storjenega na medijskem in finančnem področju, usklajen je bil tudi skupen nastop s slovensko manjšino v Avstriji in na Madžarskem. Pomembne so bile zveze slovenske manjšinske skupnosti z zastopniki drugih manjšin v Italiji in stiki s politiki na deželni ravni. Deželni odbor Svetovnega slovenskega kongresa za Furlanijo - Julijsko krajino je sodeloval na ustanovitveni seji Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani, ki mu je predsedoval tržaški Slovenec Bojan Brezigar. Vse navedene aktivnosti so pripomogle, da je Republika Italija dne 15. 1. 1992 mednarodnopravno priznala Republiko Slovenijo.

Ključne besede: osamosvojitev Slovenije, mednarodno priznanje, Italija, slovenska manjšina v Italiji, SKGZ, SSk

V petek, 28. junija 1991, prav na triinštirideseto obletnico resolucije Informbiroja, ki je tri leta po koncu druge svetovne vojne usodno razdelila slovensko narodno skupnost v Italiji, je *Primorski dnevnik* v Trstu izšel z naslednjo dramatično naslovnico: »Slovenija okupirana«.

Marij Čuk je v isti številki časnika prav v vojaškem posegu JLA prepoznal tisti ultimativni dokaz za pravilnost slovenske plebiscitarno izražene odločitve glede samostojnosti, ki bi moral prepričati tudi največje dvomljivce znotraj manjšinske skupnosti. »Tanki ob meji in v notranjosti Slovenije opozarjajo (...), da je bila odločitev za samostojnost in suverenost pravilna, da je bil naš narod v kleščah nekega sistema, ki ne priznava svobodne volje posameznika in skupnosti,« je zapisal in nadaljeval: »Če je bilo tako, potem je prišla ustanovitev slovenske države v skrajnem času. Prav rožljanje tujega orožja mora ovreči vse dvome, ki se držijo našega človeka in ga prepoznati s ponosom, da bo lahko v prihodnje računal ne le s svojim narodom, ampak tudi s svojo državo! Rojakom v domovini moramo biti ob strani kot eno telo!«¹

Piščev poziv k enotnosti je bilo mogoče razumeti tudi vpričo različnih pomislekov, ki jih je v zvezi z napovedano slovensko državno osamosvojitvijo opazil v delu manjšine. Ob tem je Marija Čuka »na poseben način« vznemirjala in presenečala zlasti »nekakšna medlost velikega dela našega prostora v sprejemanju zgodovinske (to pot resnično zgodovinske) odločitve slovenskega naroda. Vsepopšod slišim pomisleke glede osamosvojitve Slovenije in Slovenskega svetovnega kongresa, ki prav ta čas (kakšno neverjetno naključje!) poteka v Ljubljani: da je bila osamosvojitev prehitro izpeljana, da ni mogoče kar tako rušiti Jugoslavije, da se s tem izničuje partizansko gibanje, da Slovenija ne bo mogla sama preživeti ...«²

Sam je v teh pomislekih, prisotnih zlasti v krogih politične levice, finančno, interesno in/ali emocionalno na različne načine povezanih z obstojem SFRJ, prepoznal »sad večdesetletne zamegljenosti, v katero nas je pahnila povojna politična misel, ki je vodila v nekakšen umetni internacionalizem in 'nadnarodnost'«. ³ Po drugi strani je tej ugotovitvi, zapisani v članku z značilnim naslovom »Ohraniti uresničeno slovensko Utopijo! Kralj Matjaž ne bo spal,« seveda že zaradi uravnoteženja treba pridružiti tudi drugo; ravno Trst je v času, ko Ljubljana to ni mogla biti, po zaslugi nekdanjega partizana in zapornika Franceta Jeze in njegovih somišljenikov, a tudi nekaterih drugih razumnikov demokratične provenience v desetletjih po vojni postal eno med središči slovenske državne misli. ⁴

1 Marij Čuk: »Ohraniti uresničeno slovensko Utopijo! Kralj Matjaž ne bo spal«. *Primorski dnevnik* (PDk), leto 47, št. 115, Trst, 28. 6. 1991, str. 14.

2 Ibid.

3 Ibid.

4 Zgodovinar dr. Bogdan Novak je v tej zvezi omenil tudipomemben prispevek slovenske politične emigracije,

Vsekakor nadaljnji razvoj dogodkov v Sloveniji ni prispeval k temu, da bi se ti pomisleki (prisotni – tako tržaški pisatelj Boris Pahor – tako na Koroškem kot v Furlaniji - Julijski krajini pri »dveh podružnicah, ki sta politično in finančno živeli v simbiozi z Ljubljano – Jugoslavijo«)⁵ pomembneje uveljavili.⁶ Ravno nasprotno, obe osrednji organizaciji slovenske manjšine v Italiji sta ob vojaškem posegu v Sloveniji in v času poznejšega, več mesecev trajajočega prizadevanja za mednarodno priznanje slovenske države pokazali visoko stopnjo solidarnosti z matično domovino. Če pustimo ob strani različna gledanja na jugoslovansko krizo in mesto Slovenije v njej, so manjša nesoglasja prihajala na dan pravzaprav bolj v vprašanjih prestižne narave. Tajništvo Slovenske skupnosti (SSk) je, na primer, po obisku italijanskega zunanjega ministra Giannija De Michelisa in predsednika Cossiga v Čedadu (»Mittelfest«) v juliju 1991, poleg De Michelisa kritizirala tudi ravnanje Slovenske kulturnogospodarske zveze (SKGZ). De Michelisu je očitala, da je v Čedadu in Majanu ponovil svoja znana negativna stališča do slovenske osamosvojitve, *Primorskemu dnevniku* pa zamerilo, da je šele na zahtevo stranke zabeležil manifestacijo v podporo Sloveniji, ki jo je SSk priredila v Čedadu ob odprtju »Mittelfesta«. SSk se je sicer v zvezi s osamosvajanjem Slovenije s pismom obrnila na veleposlanika Združenih držav Amerike v Rimu, pisno pa je stopila v stik tudi z vsedržavnimi tajniki večinskih strank in jim predlagala pogovor o tem, kako pripomoči k priznanju Slovenije.⁷

Vsaj navzven je bila torej v številnih skupnih akcijah in manifestacijah slovenske manjšine v Italiji dosežena zgledna raven deklarativne enotnosti. Tako je

ki se je takoj po vojni zatekla v Trst, zlasti prof. Jožeta Peterlina, Mirka Javornika in Ludvika Klakočerja: »Glavno delo za slovensko državno gibanje pa je opravila skupina okrog Mirka Javornika in Ludvika Klakovčarja (sic!). Leta 1951 je izdala *Tabor – Zbornik umetnosti in razprav*, ki je v uvodnem članku Nova pot v strjeni obliki podal zgodovinski oris dela za slovensko državo do leta 1951. Pozneje pa je o slovenski državi pisal Franc Jeza. Omeniti je treba njegovo delo *Nova tlaka slovenskega naroda* (Trst 1959) o izkoriščanju Slovencev v Jugoslaviji in njegovih pet zbirk: *Alternativa*, *Demokracija*, *Iniciativa*, *Akcija* in *Neodvisna Slovenija*, ki so največ pripomogle k širjenju slovenske državne ideje po Tržaškem« Bogdan Novak: Geneza slovenske državne ideje med emigracijo – Slovenci in država. Zbornik prispevkov z znanstvenega posveta na SAZU (od 9. do 11. novembra 1994). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1995, str. 302.

5 Boris Pahor: Trst in slovenski čas. Nova Revija, Ljubljana 2006, str. 127. Tudi tu pač velja splošna ugotovitev J. Stergarja, po kateri je nastanek samostojne RS na zamejske Slovence sicer pozitivno vplival »v psihološko-identifikacijskem pogledu«, manjši del zamejcev pa je »obžaloval razpad – domnevno močne zaščitniške – Jugoslavije in njene družbene ureditve.« Janez Stergar: Republika Slovenija in zamejstvo 1945–2002. Acta Histriae. 11/2. ZRS. Koper 2003, str. 116.

6 V tem kontekstu velja omeniti rezultate ankete, ki jo je po naročilu SKGZ izvedla italijanska družba za statistične raziskave SWG med 600 naročniki PDk. Predstavitev, ki je bila 30. 9. 1991 v Gregorčičevi dvorani v Trstu, se je med številnimi povabljenimi udeležil tudi minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular. Kljub temu da je bil vzorec nekoliko omejen, so rezultati raziskave po pisanju *Novega lista* ovrgli tezo, »po kateri naj bi v zamejstvu še vedno prevladovala stare, nostalgicne težnje ...« Kako Slovenci v Italiji ocenjujejo izbiro Slovenije. *Novi list (NL)*, 3. 10. 1991, str. 4.

7 Gl. SSk kritična do SKGZ in ministra De Michelisa. PDk, 24. 7. 1991, str. 3.

enotna slovenska delegacija že 28. junija 1991 predsedniku EGS Jacquesu Poosu, predsedniku italijanske vlade Giuliju Andreottiju in italijanskemu zunanjemu ministru Gianniju De Michelisu (v kritičnem času je Evropski skupnosti predsedovala Republika Italija) poslala pismo z izraženo željo po takojšnjem srečanju, da bi posredovali zahtevo, naj italijanska vlada intervenira na vseh ravneh za takojšnje prenehanje oboroženega nasilja s strani JLA in prizna neodvisnost in suverenost Slovenije in Hrvaške. Takšno priznanje – je bilo rečeno v pismu – naj bi bilo »nepreklicni pogoj za vzpostavitev dialoga o prihodnji politični in institucionalni ureditvi Jugoslavije«.⁸

V imenu SKGZ je to zahtevo podpisal Klavdij Palčič, za Svet slovenskih organizacij (SSO) Sergij Pahor, za Organizacije videmske pokrajine Viljem Černo, za Slovensko komisijo italijanske socialistične stranke (PSI) Branko Pahor, za Slovensko komponento Demokratične stranke levice (DSL) Miloš Budin, za SSk Ivo Jevnikar, v imenu Gibanja za komunistično prenovo pa je svoj podpis pridal senator Stojan Spetič. Spetič je na premierja Andreottija in zunanjega ministra De Michelisa naslovil tudi interpelacijo in med drugim predsednika vlade vprašal, ali ne meni, da bi moral takoj začeti postopek za priznanje slovenske in hrvaške republike, kar bi »pripomoglo k ponovni vzpostavitvi dialoga in postopnemu vključevanju suverenih držav v zvezno strukturo (sic!).«⁹

Hkrati so predstavniki slovenske manjšine po izrednem zasedanju deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine in sprejemu resolucije, s katero je deželni svet vlado v Rimu pozval k aktivnejši vlogi pri reševanju krize, še istega dne sklicali skupno tiskovno konferenco in na njej soglasno izrazili podporo demokratičnim odločitvam slovenskega naroda ter ostro obsodili oboroženo agresijo na komaj rojeno državo. Slovensko skupnost sta na tej tiskovni konferenci predstavljala deželni predsednik in tajnik Marijan Terpin ter Ivo Jevnikar, Demokratično stranko levice Ivan Bratina in Miloš Budin, Komunistično prenovo senator Stojan Spetič, Svet slovenskih organizacij Sergij Pahor, Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo njen predsednik Klavdij Palčič in Pavel Slamič, tržaško slovensko komisijo PSI pa koordinator Branko Pahor.

V podobnem duhu akcijske enotnosti so delovali tudi podmladki. Tako so mladi predstavniki Slovenske prosvete, Slovenske skupnosti, SKGZ in Slovenske zamejske skavtske organizacije 12. julija 1991 v tržaškem mestnem središču pričeli zbirati podpise v podporo svobodni, demokratični in suvereni Sloveniji.¹⁰

8 Ustaviti agresijo. PDk, 29. 6. 1991, str. 1.

9 Po dramatičnem razpletu se v Italiji spreminja dosedanje stališče. Stranke za priznanje Slovenije. PDk, 1. 7. 1991, str. 3.

10 2.100 podpisov za Slovenijo. Novi list (NL), 18. 7. 1991, str. 4. Prvo javno manifestacijo je na Borznem trgu v Trstu že 29. junija 1991 organizirala Mladinska sekcija Slovenske skupnosti.

30. junija 1991, ko sta v znak solidarnosti s Slovenijo v Trstu in Gorici na Travniku potekali dve veliki zborovanji, je deželno tajništvo Slovenske skupnosti zborovanje priredilo tudi v Doberdolu. V *Novem listu*, glasilu SSK, je bilo v tej zvezi izrecno poudarjeno, da so se morebitne delitve v trenutku največje narodne preizkušnje umaknile v ozadje.¹¹

Dan pred manifestacijo na goriškem Travniku, ki jo je organizirala SKGZ, je delegacija pokrajinskega odbora SKGZ obiskala goriškega prefekta in ga zaprosila, naj intervenira pri italijanski vladi, da se odločneje zavzame za takojšnji zaključek vojne v Sloveniji in za mednarodno priznanje samostojne Slovenije. Informacijo o manifestaciji so posredovali vsedržavnim medijem in pri tem poudarili zahtevo po drugačnem zadržanju italijanske vlade do Slovenije. Podobne zahteve so bile izrečene tudi na sami manifestaciji.¹²

Za veliko tržaško prireditve na trgu Unità, ki je potekala pod geslom »Za mir in spoštovanje samoodločbe slovenskega naroda«, so dale pobudo italijanske in slovenske manjšinske organizacije – Zveza slovenskih kulturnih društev v Italiji, ARCI, ASLI, Združenja za mir in Mladinske levce. K njej so pristopile in pozvale k udeležbi vse pomembnejše slovenske organizacije in stranke: SKGZ, SSO, SSK, Slovenska komisija PSI, Slovenska komponenta DSL, Kmečka zveza, Slovenska prosveta, ZSSDI. Potek celotne prireditve sta usklajevala zastopnik Združenja za mir Gianfranco Schiavone in deželni svetovalec Slovenske skupnosti Bojan Brezigar, ki je kot izvoljeni predsednik Slovenskega svetovnega kongresa štiri dni prej uspešno vodil ustanovni kongres Slovenskega svetovnega kongresa v Ljubljani. V skupnem dokumentu, predstavljenem na tržaški manifestaciji, so predstavniki slovenskih in italijanskih organizacij izrazili zahtevo po prekinitvi spopadov in umiku JLA iz Slovenije in začetku pogajanj za mirno rešitev krize, seveda ob doslednem spoštovanju sprejetih odločitev o suverenosti in samostojnosti Slovenije in Hrvaške.¹³

Podpisniki dokumenta so bili Miloš Budin (Slovenska komponenta DSL), Edi Bukovec (Kmečka zveza), koordinator Mladinske levce Gianni Cuperlo, Ivo Jevnikar (Slovenska skupnost), Jurij Kuferzin (ZSSDI), načelnik pokrajinske svetovalske skupine DSL Ezio Martone, Marij Maver (Svet slovenskih organiza-

• • •

11 »Trebaja še poudariti, da so k vsem tem javnim protestnim manifestacijam proti okupaciji Slovenije pristopile vse slovenske zamejske stranke in organizacije, ne glede na to, kdo je srečanje organiziral. V tem smislu je imel prav eden med govorniki, ko je v svojem posegu poudaril, da nista še nikoli tako zaživela skupni slovenski prostor, skupno slovensko čutenje kot prav v teh tragičnih dneh.« (Manifestacije proti okupaciji Slovenije. NL, 4. 7. 1991, str. 3.)

12 Prim.: Tisoči ljudi na množični enotni manifestaciji. Travniki za Slovenijo. PDK, 1. 7. 1991, str. 6.

13 Na italijansko vlado je bil ob tej priložnosti naslovljen tudi poziv, naj si v mednarodnih forumih prizadeva za mir v osrčju Evrope, ob spoštovanju Osimskih sporazumov in solidarnosti zavzetosti v »prid italijanske skupnosti v Sloveniji in na Hrvaškem«. PDK, 1. 7. 1991, str. 5.

cij), Ace Mermolja (ZSKD), Branko Pahor (slovenska komisija PSI), Klavdij Palčič (SKGZ), Franco Passuelo (podpredsednik ACLI), predsednik konfederacije ARCI Giampiero Rasimelli, Boris Siega (SDGZ) in slovenski senator Stojan Spetič.

Takoj po protestnem shodu je bil sprejet tudi dokončni sklep o ustanovitvi posebnega Kriznega štaba Slovencev v Italiji. V njem so bili zastopani predstavniki SSK, slovenske komponente Demokratične stranke levice, slovenske komisije PSI, Gibanja za komunistično preno, SKGZ, SSO in zastopniki slovenskih organizacij iz videmske pokrajine. Krizni štab, ki se je sestajal vsak dan, je deloval na sedežu SKGZ. Njegova naloga je bila, da tudi v povezavi s pristojnimi organi v Sloveniji koordinira vse akcije za pomoč in podporo Sloveniji.¹⁴

Ta pomoč nikakor ni bila zanemarljiva in je zavzela različne oblike. Za denarne prispevke so bili odprti posebni tekoči računi Tržaške kreditne banke, Kmečke banke iz Gorice ter hranilnic in posojilnic na Opčinah, v Nabrežini, Doberdolu in Sovodnjah, zlasti pomembno pa je bilo, da sta oba velika finančna zavoda slovenske manjšine na Tržaškem in Goriškem, namreč Tržaška kreditna banka in Kmečka banka v Gorici, s svojimi sredstvi omogočili nemoteno poslovanje Slovenije s tujino – in sicer ne le z Italijo, temveč tudi z drugimi državami – ter »doznačevale devizna sredstva za razne nabave in druge potrebe nove države«. ¹⁵

Iz tiskovnega poročila, ki ga je podal glavni odbor Sveta slovenskih organizacij po seji dne 1. 7. 1991, je razvidno, da je ob izbruhu krize izrazil solidarnost slovenskemu vodstvu v pismih predsedniku države Milanu Kučanu in predsedniku vlade Lojzetu Peterletu, hkrati pa nastopil tudi pri predsedniku italijanske vlade Giuliju Andreottiju in zunanjem ministru Gianniju De Michelisu ter ju pozval, naj Italija nemudoma prizna slovensko samostojnost in tako formalno zaščiti novo državo pred pritiski iz Beograda. SSO je prav tako napovedal, da bo nadaljeval svojo akcijo pri najvišjih državnih in vladnih organih oziroma političnih in socialnih krogih v deželi in širše, obrnil pa se bo tudi na Sveto stolico s prošnjo za čimprejšnje formalno priznanje Slovenije kot samostojne države.¹⁶

Posebno obravnavo bi si v zvezi z mednarodnim priznanjem Slovenije zaslužila seveda tudi prizadevanja članov Svetovnega slovenskega kongresa, ki ga je vodil Bojan Brezigar. Deželna konferenca Furlanije - Julijske krajine je sodila med številčno najmočnejše, pa tudi pobuda za ustanovitev kongresa se je porodila na srečanjih demokratično usmerjenih intelektualcev v Dragi. Dva dni pred usta-

• • •

14 Pobuda skupnega predstavništva Slovencev. Akcije za podporo Sloveniji bo vodil poseben krizni štab. PDK, 1. 7. 1991, str. 5.

15 Marko Kosin: Slovenska manjšina v slovensko-italijanskih odnosih (kronološki pregled za obdobje od osamosvojitve 1991 do konca 1995). Razprave in gradivo 33. Ljubljana 1998, str. 59.

16 Svet slovenskih organizacij poziva k denarni pomoči Sloveniji po vojaškem napadu. PDK, 3. 7. 1991, str. 5.

novnim kongresom je Bojan Brezigar v intervjuju za *Primorski dnevnik* izrecno poudaril, da bo prvo obdobje po ustanovitvi SSK namenjeno dvema vprašanjem: »Prvo je tisto, ki govori o tem, kako lahko Slovenci, ki živijo izven Slovenije, v svojih državah pripomorejo k mednarodnopravnemu priznanju nove države Slovenije, drugo pa zadeva državo Slovenijo in njen pogled na Slovence po svetu ...«¹⁷

Deželna konferenca SSK za Furlanijo - Julijsko krajino je na dan prvega zasedanja SSK v Ljubljani z navdušenjem pozdravila prvi Svetovni slovenski kongres in hkrati obsodila vojaški poseg JLA.¹⁸ V zvezi s pobudo glavnega odbora, naj vsi organizirani Slovenci med 8. 7. 1991 in 12. 7. 1991 pripravijo svetovni teden solidarnosti s Slovenijo, je bila na manjšinska društva in organizacije naslovljena pobuda, naj na različne načine tudi po tem tednu poskušajo vplivati na javno mnenje v prid priznanju samostojne slovenske države. V ta namen, je bilo rečeno v pozivu, bi bilo treba organizirati tudi »najboljše in najstrokovnejše« manjšinske sile, ki bi poskušale navezati stike vse »tja do zunanjega ministrstva«.¹⁹

V vojni, ki se je v veliki meri bila tudi na medijskem področju, je bila vloga, ki jo je slovenska manjšina odigrala pri pridobivanju italijanskega javnega mnenja, seveda dokaj pomembna. Kot je pozneje ugotavljal prvi slovenski veleposlanik v Rimu, Marko Kosin, je slovenska manjšina v Italiji preko svojih predstavnikov vodila obširno akcijo informiranja v prid Slovenije, novinarji slovenske družbe Ponteco, odgovorne za vidnost signala TV Koper in TV Slovenija v italijanskem prostoru, pa so poskrbeli, da je bilo slovensko državno vodstvo »dnevno sproti seznanjeno s pisanjem italijanskih občil in odmevi v italijanskem javnem mnenju«.²⁰ Zlasti Slovenska skupnost je negovala tudi intenzivne stike s predstavništvom drugih narodnih manjšin v Italiji. Temu sta bila namenjena tudi obiska tajnika SSK Iva Jevnikarja v Val D'Aosti²¹ in na Južnem Tirolskem, kjer je slovensko delegacijo, v kateri sta bila poleg Iva Jevnikarja tudi podpredsednik slovenskega parlamenta Vitodrag Pukl in član komisije za mednarodne odnose Žare Pregl, 22. 7. 1991 sprejel predsednik pokrajinskega odbora v Bocnu, dr. Luis Durnwalder.²²

17 Pogovor s predsednikom iniciativnega odbora Slovenskega svetovnega kongresa. Za združitev slovenstva povsod po svetu. PDK, 25. 6. 1991, str. 2.

18 Deželni odbor za FJK je sicer deloval v okviru izhodišč glavnega odbora, a je zaradi dramatičnosti položaja sprejel princip gibljivega, avtonomnega delovanja po področjih oziroma samoiniciativnosti odbora za Trst, Gorico in Videm, »pa tudi povsem avtonomno osebno iniciativo, ki se sklicuje na članstvo na Kongresu«. Prva seja deželnega odbora za FJK po ustanovnem kongresu SSK. Svetovni slovenski kongres se bo povsod zavzel, da bi bila Republika Slovenija formalno priznana. PDK, 16. 7. 1991, str. 3.

19 PDK, 9. 7. 1991, str. 3.

20 Marko Kosin: Začetki slovenske diplomacije z Italijo. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana 2000, str. 39.

21 Gl. Solidarnost Valdostancev z Republiko Slovenijo. PDK, 20. 7. 1991, str. 3. Gl. tudi Evropske manjšine podpirajo Slovenijo. PDK, 7. 7. 1991, str. 3.

22 Obisk slovenske delegacije pri Južnih Tirolcih. Popolna solidarnost s Slovenijo. Novi list (NL), 1. 8.

Hkrati je slovenska manjšina v Italiji skupaj s slovenskima manjšinama v Avstriji in na Madžarskem 14. julija 1991 sprejela skupno izjavo, v kateri je bil med drugim naveden tudi poziv državam, »katerih državljani smo«, torej Italiji, Avstriji in Madžarski, a tudi celotni mednarodni skupnosti, naj spoštuje slovensko odločitev za samostojnost, suverenost in neodvisnost. »Dramatični dnevi, ki jih preživlja Republika Slovenija, so pretresli Evropo in svet, na poseben način pa si prizadeli Slovence, ki živimo kot manjšinske skupnosti v Italiji, Avstriji in na Madžarskem,« je bilo zapisano v uvodu te izjave, ki se je v nadaljevanju glasila: »Zamejski Slovenci obsojamo vojaško agresijo, razreševanje sporov z nasiljem. Zato tudi izražamo popolno solidarnost državljanom Republike Slovenije, slovenskemu narodu ter italijanski in madžarski narodnosti v Sloveniji. Prav tako izražamo solidarnost demokratično izvoljenemu slovenskemu vodstvu.

Grožnje proti slovenski neodvisnosti so nesprejemljive. Pričakujemo, da ne bo več pritiskov in ultimativ in da bo vojska pod nadzorom političnih oblasti.

Najboljše jamstvo za to, da ne pride do novega napada na Republiko Slovenijo, in pa za to, da se lahko Republika Slovenija kot enakopraven in suveren subjekt pogaja o novih možnih oblikah sodelovanja z republikami Jugoslavije, pa je v tem, da mednarodna skupnost uradno prizna novo slovensko državo, v prehodnem obdobju pa z učinkovitim mednarodnim nadzorom preprečuje nove agresije.

Zato Slovenci iz Italije, Avstrije in Madžarske, ki smo življenjsko zainteresirani za najboljše odnose med sosednjimi državami, za mir in sodelovanje, pozivamo države, katerih državljani smo, in vso mednarodno skupnost, naj spoštuje slovensko odločitev za samostojnost in neodvisnost. Ta odločitev je bila izražena s plebiscitom, potrjena s sklepom demokratično izvoljenega parlamenta in z odločitvijo Slovencev, da branijo mlado državo. Gre za obrambo demokracije pred totalitarizmom in poskusi nacionalne nadvlade, miroljubnosti pred nasiljem ter dostojanstva in enakopravnosti pred logiko grobe moči.«²³

Omenjeno izjavo vseh treh narodnostnih skupnosti je Slovenska kulturno-gospodarska zveza 16. julija 1991 naslovlila na celo vrsto italijanskih političnih dejavnikov: na italijanskega zunanjega ministra Giannija De Michelisa, predsednika Republike Italije Francesca Cossiga, predsednika ministrskega sveta, senatorja Giulija Andreottija, predsednika senata, senatorja Giovannija Spadolinija, predsednico poslanske zbornice Nilde Iotti, predsednika Furlanije - Julijske krajine

1991, str. 1-2.

23 Poziv iz vrst slovenskih manjšin. NL, 1. 8. 1991, str. 1; Skupna izjava treh slovenskih narodnih manjšin, PDK, 14. 7. 1991, str. 1-2.

Adriana Biasuttija in predsednika regionalnega sveta Furlanije - Julijske krajine Nema Gonana.²⁴

Ravno takrat, ko je Farnesina zastopala skrajno zadržano stališče glede diplomatskega priznanja Slovenije, se je v pravi luči pokazal pomen različnih političnih in osebnih stikov, vzpostavljenih na deželni in državni ravni. Še preden je spoznanje o tem, da bo treba Slovenijo priznati, prodrlo v sam politični vrh italijanske države, je imela slovenska osamosvojitve prav v teh deželah tudi prve in največje zagovornike.²⁵ Tako je na pobudo deželnega svetovalca Slovenske skupnosti Bojana Brezigarja, ki ga je slovenski zunanji minister dr. Dimitrij Rupel imenoval za svojega predstavnika, Ljubljano prav na dan, ko so sirene naznanjale nevarnost letalskega napada, obiskala delegacija dežele Furlanije - Julijske krajine s predsednikom Biasuttiem, Veneta s predsednikom Carraro in Trentina - Zgornjega Poadižja s predsednikom Andreolijem na čelu. Predsednik SSK Marjan Terpin je v tako dramatičnih okoliščinah pripeljal v Ljubljano tudi sekretarja italijanske liberalne stranke (PLI) Altissima, ki je na slovenskega zunanjega ministra naredil zelo dober vtis zaradi svoje »odločnosti, da bodo v italijanskem parlamentu podprli priznanje Slovenije ...«²⁶

Velik korak na tej poti je pomenila jesenska razprava v italijanskem parlamentu, kjer se je za priznanje Slovenije poleg poslancev drugih manjšin²⁷ že prej zavzemal slovenski senator Stojan Spetič. Tokrat so se za priznanje izrekli tudi drugi poslanci, še pred oktobrsko razpravo pa je bil kabinet predsednika vlade Giullija Andreottija dobesedno zasut z razglednicami z napisom »Da za priznanje Republike Slovenije in Hrvaške« (Si al riconoscimento delle Repubbliche di

24 Gl.: Kristen Samo. Delovanje Slovencev v Italiji za neodvisno Slovenijo. V: Klemenčič Matjaž (ur.), Klemenčič Matjaž, Stergar, Janez, Kristen Samo, Munda Hirnšek Katalin, Trebše-Štolfa Milica. Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije. (Del 4, Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije), Viri, št. 20. Arhivsko društvo Slovenije, Ljubljana 2005, str. 73-74.

25 Na to dejstvo je na srečanju županov in krajevnih upraviteljev v Gorici 15. 7. 1991, sklicanem na pobudo pokrajinskega odbora SKGZ, opozoril tudi generalni konzul v Trstu, Jože Šušmelj. Spregovoril je kot diplomatski predstavnik Slovenije (12. 2. 1991 je bil imenovan za pooblaščenega predstavnika ministra za zunanje zadeve v Italiji), čeprav je do njenega mednarodnega priznanja formalno zastopal SFRJ. Med drugim je dejal, da so dežela Furlanija - Julijska krajina in posebno obmejna območja na Goriškem odigrala izredno pomembno vlogo v podporo Sloveniji tudi z vplivom na uradna stališča Italije in Evrope, še posebno pa je v tej zvezi podčrtal aktivno vlogo tamkajšnje slovenske manjšine. Gl.: Goriški župani z obeh strani meje na pobudo SKGZ skupaj razpravljali o stanju v Sloveniji. Politični naj sledi gospodarska pomoč. PDK, 16. 7. 1991, str. 8.

26 Dimitrij Rupel: Skrivnost države. Delo-Novice. Ljubljana 1992, str. 152.

27 Za uradno priznanje Slovenije so se že v julijski parlamentarni razpravi zavzeli zlasti poslanci Radikalne stranke, sardinskega avtonomističnega gibanja, Južnotirolske ljudske stranke, Union Valdotaïne ter Demokratične stranke leve. Gl. Predstavniki manjšin v poslanski zbornici zahtevali priznanje neodvisnosti Slovenije. PDK, 5. 7. 1991, str. 3.

Slovenia e Croazia), ki jih je v dvajset tisoč izvodih natisnilo goriško združenje »Italia-Slovenia«.²⁸

Dne 23. oktobra 1991 je Poslanska zbornica sprejela resolucijo o smernicah italijanske zunanje politike. V njej je bila med drugim izražena zahteva, naj italijanska vlada prizna Slovenijo in Hrvaško, si hkrati prizadeva za čim večjo zaščito italijanske manjšine v obeh državah in zagotovi ustrezno manjšinsko varstvo Slovincem v Italiji.

Ko je kmalu zatem v razmerju do Slovenije prevladala trša struja in je uradni Rim diplomatsko priznanje začel pogojevati s predhodnim slovenskim in hrvaškim podpisom trilateralnega sporazuma, je Sloveniji v »tej politični tekmi pomagalo tudi predstavništvo Slovencev v Italiji, ki je terjalo, naj Italija in Slovenija najprej podpišeta poseben sporazum o položaju slovenske manjšine v Italiji. V tej poziciji je jeziček na tehtnici nagnila šele brezprizivna odločitev Kohlve Nemčije, da decembra 1991 prizna Slovenijo ne glede na pomisleke drugih članic EU, predvsem Italije.«²⁹ Republika Italija je Republiko Slovenijo priznala 15. januarja 1992, skupaj z vsemi drugimi članicami Evropske skupnosti.

28 Gl. Prva pobuda združenja Italia-Slovenia. Dvajset tisoč razglednic Andreottiju za priznanje Slovenije in Hrvaške. PDK, 29. 9. 1991, str. 9.

29 Boris M. Gombač: Slovenija, Italija. Od preziranja do priznanja. Debora. Ljubljana 1996, str. 145.